

a žánrov, aj na využívaní nových elektronických médií?

Vizuálne zobrazenie hudobných kultúr

Od perzských miniatúr k YouTube – hudba a tanec boli takmer vždy a všade predmetom vizuálneho zobrazenia. Hudobní historici prezentovali zobrazenia hudby ako súčasť hudobnej ikonografie. Aké metodologické a teoretické otázky sú stále aktuálne v tejto dlhodobo rozvíjanej oblasti štúdia? Na druhej strane, aký vplyv majú nové elektronické a vizuálne médiá na transformáciu hudobného a tanečného poznania? Aký majú vplyv na spoločenský život hudby a tanca v jednotlivých spoločnostiach? Ako menia tieto nové médiá naše výskumné metódy? Ako sa majú vizuálne zobrazenia v nových médiách náležite archivovať?

V rámci konferencie sa uskutočnili aj stretnutia jednotlivých študijných skupín ICTM: Audiovisual Ethnomusicology; Iconography of the Performing Arts; Music of East Asia; Applied Ethnomusicology; Multipart Music; Maqām; Music and Gender; Mediterranean Music Studies; Music and Minorities, pričom bola založená aj ďalšia, nová študijná skupina pod názvom Musics of the Slavic World.

Súčasťou konferencie bolo niekoľko stretnutí pri okrúhlym stole. Počas týchto stretnutí mohli diskutovať jednotliví účastníci okrúhleho stola medzi sebou, ale aj s prítomnými kolegami z publika. Prispievatelia vyberali témy, ktoré by podnietili živú diskusiu: ICTM

a jej sesterské organizácie; Bibliografická kontrola etnomuzikológie v Kazachstane; Africká hudba vo vysokoškolskom vzdelávaní: skúsenosti a výzvy; Predstavenia ducha: auditívna antropológia tvorby pohybu a zvuku.

Každý večer sa konali koncerty, na ktorých sa predstavili študenti a pedagógovia Kazachskej štátnej umeleckej akadémie, študenti Dankook univerzity v Soule s kórejskými tradičnými tancami a hudbou, koncert súčasnej kazachskej symfonickej hudby.

Súčasťou podujatia bola prezentácia najnovších publikácií v rámci výstavy, kde jednotliví účastníci mohli sústrediť svoje knihy, zborníky, CD, DVD, propagačné a informačné materiály o svojich projektoch a o výskumných pracoviskách. Tu vznikol aj ďalší priestor na bližšiu výmenu informácií a skúseností odborníkov, ktorí mohli ďalej pokračovať v individuálnych rozhovoroch počas neformálnych stretnutí. Konferencia bola veľkoryso poňatá, veľké množstvo účastníkov a zaujímavých príspevkov prezentovaných v rovnakom čase neumožňovalo absolvovať všetky panely a stretnutia. Napriek tomu sa na konferencii mohli stretnúť odborníci z rôznych krajín, ktorých spájajú podobné témy a nadviazať tak spoluprácu do budúcnosti. Priestor na diskusiu a výmenu skúseností bol vytvorený špeciálne na stretnutiach v rámci jednotlivých študijných skupín ICTM.

Jana Belišová

Ninth Triennial Conference of the European Society for the Cognitive Sciences of Music (ESCOM), Manchester (Veľká Británia), 17. – 22. augusta 2015

Už po deviatykrát sa uskutočnila interdisciplinárna konferencia medzinárodnej spoločnosti European Society for the Cognitive Sciences of Music (ESCOM), ktorá spája bádateľov z oblastí teoretického, experimentálneho a aplikovaného výskumu hudobnej kognície. Spoločnosť ESCOM existuje od roku 1991 a okrem konferencie, ktorú usporadúva

každé tri roky, vydáva so štvrťročnou periodicitou časopis *Musicae Scientiae*. Tematický dôraz časopisu i konferencie je položený na systematickej hudobnej vede, predovšetkým na psychológii, filozofii, estetike, hudobnej analýze, kognitívnej vede, umelej inteligencii v hudbe, modelovaní a neuropsychológii. Podujatie tento rok organizovala The Univer-

sity of Manchester v spolupráci s The Royal Northern College of Music, ktorý poskytol svoje moderné priestory. Počet referentov bol 253, ale spolu s autormi posterov a účastníkmi, ktorí neprišli prezentovať svoje výsledky, bolo prítomných azda o stovku viac.

Podujatie prebiehalo súčasne v piatich miestnostiach a tematicky bolo rozdelené do jeden a pol- až dvojhodinových blokov. Každý deň odznel v najväčšej divadelnej sále jeden kľúčový príspevok od prominentného vedca v danej oblasti. Konferenciu otvorila Séverine Samson z Univerzity v Lille, ktorá sa vo svojom kľúčovom príspevku podelila o skúsenosti s muzikoterapiou pri liečení demencií. Témy muzikoterapie a využitia neurologických poznatkov vo výskume vnímania hudby sa ďalej rozvíjali v sekciách „Terapia“, „Amúzia“, „Seniori a demencia“ či „Hudba a mozog“.

V druhom kľúčovom príspevku Richard Parncutt z Univerzity v Grazi predstavil svoj historicko-filozofický pohľad na vývoj durovo-molovej tonality. Tonalita bola tiež predmetom referátov v sekcii „Výška tónu a tonalita“, ale aj príspevkov z iných sekcií, napríklad príspevok *Vnímanie akordov a frekvencia výskytu: Príklady z diel J. S. Bacha a Beatles* od Yuko Arthurs a jej kolegov z Univerzity v Sheffielde či *Transformácie hudobných stupníc v tradičnom nesprevádzanom speve* od Rytisa Ambrazevičiausa z litovskej Univerzity Kaunas.

Veľkou témou hudobnej psychológie je emocionálne pôsobenie hudby. Tejto problematike sa venoval kľúčový referát Suvi Saarikallio z Univerzity v Jyväskylä, prezentujúci autorkin model hudobnej emocionálnej kompetencie, ako aj mnoho ďalších príspevkov. Okrem troch špecializovaných sekcií „Emócie“ sa táto problematika rozoberala aj na sympóziu o smutnej hudbe, ktorému dominovali fínski vedci (Tuomas Eerola momentálne pracujúci pre Univerzitu v Durhame, Jonna Vuoskoski a Henna-Riika Peltola z Univerzity v Jyväskylä). Autori zhrnuli doterajšie poznatky o smutnej hudbe, predstavili typológiu hudbou evokovaného smútku (smútenie, melanchólia, sladká bolesť) a ukázali súvislosť medzi tendenciou počúvať smutnú hudbu a osobnostnou črtou empatie.

Na záver sympózia Sandra Garrido z Univerzity v Melbourne poukázala aj na negatívne stratégie zahlcovania sa smutnou hudbou u jedincov trpiacich depresiou.

Konferenciu uzavrel Andreas Lehmann z Vysokej školy hudobnej vo Würzburgu, ktorý vo svojej kľúčovej prednáške zhrnul 25-ročný vývoj poznatkov o expertnej interpretácii hudby a jej súvislosti s cvičením. Kognitívnym aspektom hudobnej interpretácie sa venovali tri samostatné bloky referátov nazvané všeobecne „Interpretácia“, ako aj užšie zamerané sekcie „Klavír“ a „Jazz a populárna hudba“.

Z veľkého množstva simultánne prebiehajúcich referátov bolo často ťažké si zvoliť v danom čase iba jeden. Z tohto dôvodu uvediem iba stručný prehľad osobne absolvovaných prednášok, ktorých závery považujem za osobitne zaujímavé. Ide o výber, ktorý je nevyhnutne subjektívny, ale dostatočne reprezentatívny na ilustráciu šírky prezentovaných tém. Kompletný program je dostupný na webovej stránke www.escom2015.org.

Adam Ockelford z Univerzity v Roehamptonne vo svojom výskume dlhodobo spolupracuje s hudobným savantom Derekom. Napriek ťažkému postihnutiu disponuje tento hudobník výnimočnou muzikalitou a pozoruhodnou hudobnou pamäťou. Ockelford skúmal predvídateľnosť hudby v reálnom čase tak, že nechal Dereka improvizovať na klavíri priamo do neznámej, komplexnej jazzovej skladby. Úspešnosť správne predvídaných nôt sa pohybovala okolo 30 %. Presnosť správneho predvídania interferovala s osobným harmonickým štýlom hudobníka, ktorý mal tendenciu namiesto komplexných jazzových harmónií inštinktívne používať „wagnerovské“ akordy.

Motivačný aspekt hudby využili Rachel Hallet a Alexandra Lamont z Univerzity v Keele. Ich probandi mali za úlohu v situácii, keď sa im nechcelo zúčastniť naplánovaného športového tréningu či cvičenia, buď počúvať hudbu, alebo hovoriť si v duchu motivačnej vety. Skupina, ktorá použila hudbu, sa nakoniec častejšie odhodlala ísť do telocvične ako skupina používajúca motivačné výroky. Zaujímavý pohľad na interpersonálnu interakciu hudobníkov priniesla štúdia Jean-Juliena Au-

couturiera a Clémenta Canonne z Univerzity Bourgogne. Dvojice hudobníkov mali spoločne improvizovať, pričom jeden z nich dostal inštrukciu, akú emóciu má svojim štýlom hry a spolupráce vyjadriť (napríklad „pohrdanie“). Druhý hudobník mal túto emóciu dekódovať. Hoci niektoré emócie boli častejšie správne dekódované ako iné, vo všetkých prípadoch boli hudobníci pri ich odhalení úspešnejší, než by predpovedala náhoda.

Tím autorov z Univerzity v Hradci Králové pod vedením Mareka Franěka skúmal efekty rýchlej a pomalej hudby pri vnímaní vizuálnych scén pomocou metodológie snímania pohybu očí. Pilotná štúdia ukázala, že vnímanie vizuálnych detailov je nižšie pri rýchlej hudbe, čo môže mať závažné implikácie napríklad pre vodičov dopravných prostriedkov.

Profesor Ken'ichi Miyazaki z Univerzity Niigata sa počas celého svojho profesionálneho života venuje skúmaniu absolútneho sluchu. Spolu s medzinárodným kolektívom autorov vypracoval a prezentoval štúdiu, ktorá porovnávala prevalenciu absolútneho sluchu v ázijských krajinách (Japonsko, Čína, Kórea) oproti západným (USA, Nemecko, Poľsko). Medzi študentmi hudby v ázijských krajinách je absolútny sluch veľmi rozšírený (v niektorých krajinách je to až zhruba polovica študentov), čo sa tradične vysvetľuje jednak z hľadiska lingvistického (tónové jazyky), jednak z hľadiska odlišného systému hudobnej výchovy detí. Miyazaki poukázal na zaujímavú skutočnosť, že absolútny sluch interferuje s relatívnym sluchom. Ázijskí študenti hudby mali oproti západným oveľa vyššie skóre v testoch pomenovania tónov (absolútny sluch). Ak však mali Aziati za úlohu posluchom určiť veľkosť intervalu (relatívny sluch), v porovnaní so západnými študentmi hudby zlyhali. Odpovedové hácky ukázali, že mnohí sa túto úlohu snažili riešiť stratégiou absolútneho sluchu: na hárok si napísali názvy oboch tónov a až potom sa pokúsili určiť interval vyrátaním počtu poltónov medzi nimi.

Interakcia hudby s jazykom bola témou príspevku Swathi Swaminathan a Glenna Schellenberga z kanadskej Univerzity v Toronte. Ich výskumnou otázkou bolo, či hu-

dobné schopnosti u detí a dospelých súvisia so schopnosťou rozlišovať fonémy v cudzom jazyku. Výsledok bol prekvapivý: schopnosť anglicky hovoriacich probandov, detí aj dospelých odlišovať slabiky v reči Zulu korelovala s ich rytmickými, nie však melodickými schopnosťami.

Clemens Wöllner z Univerzity Hamburg a Andrea Halpern z Univerzity Bucknell experimentálne ukázali, že profesionálni dirigenti disponujú lepšou rozdelenou pozornosťou ako profesionálni klaviristi. Erica Bisesi z Univerzity Graz a jej spolupracovníci skúmali diverzitu emocionálneho zafarbenia hudobnej témy La Folia, pričom použili rôzne spracovania (Corelli, Vivaldi, Händel, Liszt, Rachmaninov a i.) a rôzne spôsoby interpretácie.

Tuomas Eerola a Pasi Saari z Univerzity Durham prezentovali experimentálne dôkazy na podporu hypotézy, že pri emocionálnom pôsobení hudby záleží na hudobnom žánri: porovnaním šiestich hudobných žánrov a dvoch skupín poslucháčov (polovica mala pri počúvaní žáner explicitne uvedený, druhá polovica nie) zistili významné interakcie medzi konkrétnymi žánrami a konkrétnymi emóciami.

Tím autorov z Goldsmiths College v Londýne a Univerzity v Bostone pod vedením Daniela Müllensiefena skúmal využitie hudby v oblasti reklamy. Pomocou fyziologických dát získaných metódou kožnej vodivosti zistili, že ľudia reagujú silnejšie na reklamu podfarbenú hudbou ako na reklamu bez hudby; tento efekt sa prehlbuje zvyšovaním intenzity hudby. Komerčne úspešné reklamy tiež spôsobovali silnejšiu fyziologickú reakciu ako neúspešné.

Davida Greenberga z Univerzity v Cambridge zaujala otázka, prečo je pre niekoho hudba takmer náboženstvom, kým pre iného je iba zvukovou kulisou. Preto vyvinul a na väčšej vzorke poslucháčov otestoval tzv. Music Engagement Test, ktorý meria osobnú angažovanosť poslucháča v hudbe v piatich faktoroch. Kognitívny faktor meria intelektuálno-analytickú rovinu, afektívny faktor emocionálne procesy, fyzický skúma fyziologické procesy súvisiace s pohybom do hudby, naratívny procesy súvisiace s percepciou textu a príbehu skladby a sociálny faktor skúma

procesy súvisiace s osobnou identitou a identifikovaním sa so skupinou.

Vysoko informatívne boli i praktické workshopy, ktoré záujemcom ponúkali informácie o aktuálnej metodológii a softvéri. Marcus Pearce z Queen Mary University v Londýne oboznámil účastníkov s počítačovým modelom IDyOM (Information Dynamics of Music), ktorý predpovedá očakávania poslucháčov na základe pravdepodobnostných dát vstupného korpusu. Workshop Robin Wilkinsovej z americkej University of North Carolina bol orientovaný neurologicky. Wilkinsová predstavila model funkčnej prepojenosti mozgu, ktorý na spracovanie dát získaných pomocou neurozobrazovacích metód používa poznatky z matematickej teórie grafov. Posledný workshop, vedený Klausom Frielerom z Hudobnej univerzity Franza Liszta vo Weimare, pozostával z užitočného prehľadu voľne dostupného (freeware) softvéru na analýzu notovanej i znejúcej hudby a softvéru vhodného na dizajn zvukových experimentov, spolu s praktickými úlohami a ukážkami.

K programu muzikologických konferencií už tradične patria večerné živé hudobné vystúpenia a koncerty. Inak to nebolo ani pri tejto konferencii: v utorok vystúpilo v divadelnej sále saxofónové kvarteto Abelia, v stredu v neformálnej atmosfére univerzitetnej kaviarne jazzové trio študentov RNCM. Neboli by to však vedci, keby odolali pokušeniu získať nové dáta pre svoje výskumy. Štvrtkový program, tzv. „silent disco“ (typ diskotéky, pri ktorej majú tanečníci na hlavách slúchadlá a tancujú na hudbu, ktorá je vonkajšiemu pozorovateľovi nedostupná) bol v skutočnosti experimentom. Polovica tanečníkov dostala červené slúchadlá, druhá polovica zelené. V červených slúchadlách pritom znela iná hudba ako v zelených. Pohyby tanečníkov boli monitorované pomocou kamery. Môžeme sa teda tešiť na výsledky, ktoré z takéhoto výskumu tanečného pohybu bádatelia z Goldsmiths College v Londýne získajú. Azda si ich vypočujeme o tri roky na konferencii ESCOM v Grazi.

Zuzana Cenkerová